

VIOLA CINTIA

**VÁLASZÚTON BULGÁRIA – MENEKÜLÉS
A BELPOLITIKAI VÁLSÁGSPIRÁLBÓL**

BULGARIA AT A CROSSROADS –
ESCAPING THE SPIRAL OF INTERNAL POLITICAL CRISIS

Összefoglalás: Öt év után először tűnik úgy, hogy stabilizálódhat az állandó válságokkal küzdő bolgár belpolitika. A nemzetközi közösség támogatását élvező nagykoalíciós kormány Rumen Radev elnökkel szemben jött létre azzal a céllal, hogy korlátozza az elnök túlhatalmát, és helyreállítsa az alkotmányos egyensúlyt Bulgáriában. Az új kormány azonban számos megoldhatatlannak tűnő kihívással néz szembe, és kérdéses, hogy lesz-e elegendő ideje és támogatottsága a szükséges reformok és intézkedések végrehajtására. A legvalószínűbb forgatókönyv szerint a törekeny kormánykoalíciót felőrlik majd az előtte tornyosuló kihívások, és újabb belpolitikai válságspirál veszi kezdetét, amelyben Bulgária kormányzása az egyre autokratább vezetővé váló Radev elnökre hárul.

Kulcsszavak: Bulgária, nagykoalíció, választások, elnöki rendszer, alkotmányos egyensúly

Abstract: For the first time in five years, Bulgaria's domestic politics, which has been in a state of permanent crisis, looks set to stabilise. The grand coalition government, which has the support of the international community, was formed to oppose President Rumen Radev, with the aim of limiting the president's overreach and restoring constitutional balance in Bulgaria. The new government, however, faces several seemingly intractable challenges and it is questionable whether it will have the time and support to deliver the necessary reforms and measures. The most likely scenario is that the fragile governing coalition will be overwhelmed by the challenges ahead and a new spiral of domestic crisis will begin, with the leadership of Bulgaria falling into the hands of President Radev, who is becoming an increasingly autocratic leader.

Keywords: Bulgaria, grand coalition, elections, presidential system, constitutional balance

Az áprilisi parlamenti választások okozta patthelyzet és koalíciókényszer

Az elmúlt öt év egymást követő ideiglenes kormányainak sorozatos kudarcai után 2023. június 6-án a bolgár Nemzetgyűlés megszavazta egy tartósnak remélt nagykoalíciós többségi kormány megalakítását. A nagykoalíció felállítására az április 2-ai előrehozott parlamenti választások sikertelensége miatt volt szükség, hiszen az első két helyen befutó nagy pártszövetségek külön-külön a szavazatok mindössze [egynegyedét](#) szerezték meg, így képtelenné váltak egy önálló többségi kormány megalakítására. A választásokon győztes Bojko Boriszov által vezetett jobbközép Polgárok Bulgária Európai Fejlődéséért (*Grazhdani za Evropeesko Razvitnie na Balgarija*, GERB)

és a Demokratikus Erők Szövetsége (*Sajuz na Demokratichnite Sili*, SDS) koalíció (26,49%), illetve a második helyen befutó, Kiril Petkov fémjelezte centrista-progreszív Folytatjuk a változást (*Probalzhavame Promjanata*, PP) és a Demokratikus Bulgária (*Demokratichnia Balgarija*, DB) koalíciója (24,56%) Európa-pártiság tekintetében ugyan azonos értékeket vall, a jogállamiság és az igazságszolgáltatás terén éles ellentétek mutatkoznak közöttük. A bolgár politikai életre jellemző endémikus korrupció a hatalom velejárója Bulgáriában, így az országot 2009 és 2021 között kormányzó GERB-et és Bojko Boriszov miniszterelnököt sem kerülhette el. Ezzel szemben a PP–DB fiatal, a bolgár politikai élettől távol, az USA-ban szocializálódott vezetői éppen a politikai elitet átható korrupció felszámolásával és az érintett politikusok elszámoltatásával kampányoltak mindvégig – legalábbis a GERB-bel való közös kormányalakításig. Ezek a tények szinte **kizárttá tették** egy a pártok által szervezett nagykoalíciós kormány felállítását.

A két pártszövetséget és politikai vezetőseik között feszülő mély ellentéteket végül egységbe tudta kovácsolni a közös ellenség, vagyis Rumen Radev köztársasági elnök és a személye körül koncentrálódó hatalmi erőter. Az elmúlt két év öt előrehozott választása és az állandósult belpolitikai válság mindössze Radev elnöknek kedvezett, akire az ideiglenes ügyvivő kormányok kinevezése hárult, azok instabilitása miatt azonban a tényleges hatalom és a közbizalom az elnök kezében összpontosult. Az ideiglenes kormányok széles spektrumú korlátoltsága (időben, társadalmi/politikai támogatottságban stb.) implikálta az alkotmányban rögzített elnöki reprezentatív szerepkörből való kilépést és Radev **végrehajtói jogosítványainak kiszélesítését** (külpolitikai döntéshozatal, a titkosszolgálat tevékenységének felügyelete stb.) ezzel tendenciózusan egy, a parlamenti rendszerből az elnöki rendszer felé való elmozdulást prognosztizálva.

Az áprilisi választások kimenetele és a kormányalakítás körüli dilemmák a további belpolitikai instabilitást, és Radev elnök pozícióinak erősítését vetítették elő, és féltő volt, hogy az alkotmányban meghatározott kéthónapos határidőn belül nem sikerül stabil kormányt alakítani. A nemzetközi nyomásgyakorlás (USA, EU) hatására, illetve az újabb előrehozott parlamenti választás elkerülése és az alkotmányos egyensúly helyreállítása érdekében tulajdonképpen megtörtént az elképzelhetetlen, a GERB–SDS és a PP–DB minden politikai és személyes érdekellentétei ellenére megegyezett egy nagykoalíciós kormány felállításának részleteiről. A nagykoalíció létrejöttének legfőbb mozgatórugója az (ideiglenes) politikai stabilitás megteremtése és Radev túlhatalmának korlátozása, az alkotmányos egyensúly visszaállítása. Ezen fő célok érdekében Boriszov korábbi miniszterelnök – aki súlyos korrupciós vádak és az azokat övező össztársadalmi tüntetéssorozatok miatt 2021-ben **lemondásra kényszerült** – és Petkov korrupcióellenes, a korábbi politikai elit elszámoltatásával kampányoló exminiszterelnök képesek voltak az összefogásra. De vajon két értékrendbeli és személyügyi ellentéttekkel bíró pártszövetség koalíciója képes lehet-e stabilizálni a két éve állandó politikai válságokkal küzdő bolgár belpolitikát? A GERB–SDS és a PP–DB szövetsége vissza tudja-e nyesni az egyre autoriterebbé váló köztársasági elnök kiterjesztett jogosítványait és képes lesz-e ebben a turbulens geopolitikai helyzetben megfelelő válaszokat adni a felmerülő gazdasági, biztonsági és külpolitikai dilemmákra? Az elemzés ezen kérdésekre keresi a választ az elmúlt és elkövetkező hónapok bolgár eseményeinek kontextusba helyezésével.

Nagykoalíciós kormány nemzetközi megrendelésre

Az áprilisi választásokat követően a GERB–SDS és a PP–DB is felismerte a koalíciókötés kényszerűségét, illetve a nemzetközi nyomásgyakorlást az EU és az USA részéről, hogy végre rendeződjön az évek óta húzódó belpolitikai válság. Ezzel a felismeréssel kéthónapnyi feszült tárgyalássorozat kezdődött a pártok között. A közös kormányalakításhoz szükséges erőfeszítések kezdetét az jelentette, amikor április közepén a pártok **megállapodtak** a parlamenti elnök megválasztásának rotációs modelljéről, ezzel biztosítva egy stabil nemzetgyűlés működési mechanizmusát a tervezett igazságügyi reformhoz. A biztató kezdet ellenére a kormányalakításról szóló tárgyalások többször is megakadtak, a két pártszövetség közötti **feszültség** az utolsó pillanatig fennállt. A legfőbb törésvonalak a kölcsönös bizalmatlanságból eredtek: a személyügyi kérdések, különösen a miniszterelnök(ök) személye, illetve az igazságszolgáltatás reformjának eltérő elképzelései nehezítették leginkább a koalíciókötést.

A mély ellentétek és a kölcsönös bizalmatlanság okán a két politikai csoportosulás rotációs kormányzati modellt fogadott el, amely szerint a koalíció legalább 18 hónapig marad érvényben, mivel a rotációs elvnek megfelelően a miniszterelnök mandátuma a két pártszövetség delegáltjai között félidőnél cserélődik. Az első 9 hónapban Nyikolaj Denkov, híres vegyész, a Petkov-kormány korábbi oktatási minisztere tölti be a miniszterelnöki pozíciót, majd mandátumot cserél a GERB-es Marija Gabriellel, korábbi innovációért, kultúráért, oktatásért és ifjúságért felelős európai biztossal, aki Denkov miniszterelnöksége alatt a külügyminiszteri tárcáért felel, illetve a miniszterelnök-helyettesi pozíciót is betölti.

A koalíciós megállapodás 18 hónapos ciklusra kötött, amennyiben a kormány sikeres és eredményes tud lenni úgy nem kizárt, hogy még a ciklus lejárta előtt újabb tárgyalássorozatba kezdenek – viszont erre mutatkozik kevesebb esély. Vélhetően a 2023 októberében tartandó helyhatósági választások eredménye lesz az első lakmusztesztje a pártok népszerűségének, és ezek az erőviszonyok befolyásolhatják majd a koalíciós pártok közötti dinamikákat is. Mivel a pártok közötti törésvonalak rendkívül erősek (különösen a személyügy és az igazságszolgáltatás terén), még az is elképzelhető, hogy az önkormányzati választásokon a várakozásoknál jobban teljesítő párt esetleg kiugrik a koalícióból egy újabb előrehozott választás (és önálló kormányalakítás) érdekében. Ez a forgatókönyv csak azért valószínűtlen, mert egyrészt a társadalom rendkívül polarizált, tehát önálló többségi kormány alakítására csekély esély mutatkozna a pártok számára, másrészt pedig erős a koalíciókényszer, hogy Radev elnököt ellensúlyozni tudja egy döntőképes többségi kormány.

A személyügyi ellentétek miatt a pártok egyhangúan megegyeztek abban, hogy a pártvezetők –Boriszov, Petkov és Hriszto Ivanov (a DB elnöke) – nem vesznek részt az újonnan felálló kormányban. Ezen elv alapján kerültek kijelölésre a miniszterelnöki pozíció várományosai, mely során a pártok törekedtek arra, hogy egy politikai és társadalmi aspektusból széleskörben pozitív (Marija Gabriel), de legalább semleges (Nyikolaj Denkov) megítélésű politikust válasszanak a pozícióra. A GERB-es Gabriel igazi európeér politikus, 2009 óta különböző pozíciókban képviseli Bulgáriát Brüsszelben, az Ursula von der Leyen vezette Európai Bizottságban 2019 és 2023 között innovációért, kultúráért, oktatásért és ifjúságért felelős európai biztосként is szolgált. A brüsszeli beágyazottságú politikus jelölése a miniszterelnöki pozícióra a PP–DB és a GERB nyugati partnerei számára is elfogadható alternatíva volt. Gabriellel szemben Denkov egyfajta „szürke eminenciás”, aki kevésbé politikai, mint inkább szakértői kvalitásokkal bír: a rövid életű

Amerika-barát Petkov-kormány idején (2021–2022) oktatásért és tudományért felelős miniszter volt. Boriszov jól ismerhette Denkovot, hiszen 2014 és 2016 között az akkori Boriszov-kormány idején Denkov látta el az oktatásért és tudományért felelős miniszterhelyettesi pozíciót, éppen ezért lehetett a GERB számára is elfogadható a vegyész professzor miniszterelnöki mandátuma.

Ami a kabinet összetételét illeti, vélhetőleg nemzetközi, főként amerikai nyomásra a tárcák egy részét a két pártszövetség közül a PP-DB vitte el: a PP egyik alapítója, Aszen Vaszelev pénzügyminiszterként az uniós források elköltését felügyeli, míg Atanasz Szvalov az igazságügyi tárcát igazgatja. Kosztadin Kosztadinov, az Újjászületés párt (*Vazrazhdane*) elnöke heves kritikákkal illette a PP tárcavezetőit, a párt tagjait „bársonyos államcsínnyel” [vádolta](#) meg, és a pártvezetők letartóztatását kezdeményezte a bolgár nemzeti érdekek elárulása és az USA érdekeinek kiszolgáltatása miatt. Kosztadinov a felszólalásában egy [kiszivárgott hangfelvételre](#) utalt – amely rövid időre megakasztotta a koalíciós tárgyalássorozatot is –, ahol a párt politikusai meg nem nevezett – a közvélekedés szerint amerikai – nagykövetségekkel való koordinációról beszéltek. Ugyanakkor a kabinet többi tagja javarészt egyik párthoz sem köthető, és valamennyien szakértőnek számítanak a saját területükön, így a nagykoalíció létrejötté egyben technokrata kormány megalakulását is jelentette, függetlenül annak Amerika-barátságától.

A koalíciós megállapodások szerinti nagykoalíció kormányalakítását, beleértve annak személyügyi összetételét is, a bolgár Nemzetgyűlés 2023. június 6-án 132–62 arányban [megszavazta](#). A PP-DB-koalícióból minden képviselő, a GERB-SDS-pártszövetségből egy híján minden képviselő, illetve a török (és muszlim) kisebbség pártja, a Mozgalom a Jogokért és a Szabadságokért (DPS) párt 35 képviselőjéből pedig 2 törvényhozó támogatta a kormányalakítást. Meglepő módon a török diaszpóra centumpártjából, a DPS-ből mindössze két képviselő támogatta az új kabinetet, noha a DPS hagyományos szövetségese a GERB-nek. A pártból ennek ellenére csak a pártvezető Musztafa Karadaja és a Magnitsky-szankcióval sújtott Deljan Peevszki szavazott a GERB-bel együtt. Ezzel együtt az új kormánynak stabil többsége van a 240 fős bolgár parlamentben, ami kétségkívül optimizmusra adhat okot az elmúlt öt évet jellemző bolgár politikai instabilitás ismeretében. A nagykoalíciós kormány megalakulását a nemzetközi közösség is széles körben [üdvözölte](#).

Radev elnök a szavazást megelőzően úgy [nyilatkozott](#), hogy „reméli, a parlament nem fogja elárulni a nemzeti érdekeket ugyanúgy, ahogy a koalíció vezetői már elárulták a választóikat”, ezzel utalva a PP pálfordulására. Ugyanis az elnök 2021-ben azzal segítette Petkov és Vaszelev politikai karrierjét, hogy beválasztotta őket az általa kinevezett ideiglenes ügyvivő kormányba, mielőtt még a harvardi duó megalakította volna a saját pártját. Radev elnök ezzel arra kívánta terelni a választók és a törvényhozók figyelmét, hogy a PP politikusai éppen a Boriszov-féle GERB korrupciós botrányaival szemben szerveződött és határozta meg saját magát, így egy GERB-PP-koalíció minden tekintetben a választópolgárok arcon csapása.

Az új kormány előtt álló kihívások

A személyes ellentéteken túl a pártok egyetértettek a Nyugat-barát politikai agenda elfogadásával. Mivel a koalíciós kormány politikai programjának legfőbb prioritásává tette a schengeni és az euróövezeti tagság elérését, az EU által megfogalmazott kritikák

Bulgáriával szemben különösen fontossá váltak. Az EU erősen [kritizálta](#) a jogállamiság helyzetét Bulgáriában, a szélsőjobbboldali oroszbarát pártok megerősödését a bolgár Nemzetgyűlésben, az erős Nyugattellenes retorikát a közbeszédben, illetve Bulgária hozzáállását az orosz–ukrán háborúhoz. A Denkov-, és később a Gabriel-kormány legfőbb feladata tehát, hogy 18 hónap alatt elégségesen rendezze Bulgária helyzetét, az elnök túlhatalmának visszaszorításával visszaállítsa az alkotmányos egyensúlyt, és erőfeszítéseket tegyen az EU által megfogalmazott kritikus pontok kezelésében.

Az igazságszolgáltatás hamis reformja

A bolgár igazságszolgáltatás reformja évek óta akadozik, noha még a koalíciós tárgyalássorozat ideje alatt sikerült néhány előrelépést tenni. Június elején a Boriszovhoz lojális Legfőbb Igazságszolgáltatási Tanács [felmentette](#) Ivan Geshev főügyészt pozíciójából, amelyet Radev elnök is jóváhagyott. Az eset azért figyelemre méltó, mert korábban a Tanács többször is védelmébe vette a főügyészt. Legutóbb 2022-ben, amikor Nadezhda Jordanova igazságügyi miniszter kilenc ügyből álló [dokumentumcsomagot](#) állított össze a Tanácsnak, ezzel kívánta bizonyítani Geshev alkalmatlanságát a főügyészi pozícióra. Akkor azonban – tekintettel Ivan Geshev és Bojko Boriszov, valamint a DPS szoros kapcsolatára – a Tanács pozícióban tartotta a főügyészt.

Annak a ténynek, hogy júniusban a Tanács mégis eltávolította pozíciójából Geshevet, politikai üzenete van. Mégpedig az, hogy Boriszov a hatalom megtartása érdekében – még ha az koalícióban lehetséges is – vagy kompromisszumkészsége bizonyítékeként hajlandó volt feláldozni egykori kiválasztottját és politikai szövetségését. Boriszov felismerte, hogy a Nyugat egyre kritikusabban szemléli a bolgár igazságszolgáltatási rendszer reformját (vagyis annak hiányát), amelynek egyik hátráltatója kétségtől Geshev főügyész volt, aki nem lépett fel a nagy nyilvánosságot kapó korrupcióval szemben, és az igazságügyi reformokat sem támogatta. Geshev körül végleg elfogyott a levegő, és Boriszov nem tarthatta tovább hatalomban a Tanácson keresztül.

Geshev eltávolítása az igazságszolgáltatási rendszerből azonban nem jelenti a rendszer függetlenségének megerősítését. Sőt, sokkal inkább megerősíti az erősen átpolitizált igazságszolgáltatás régóta fennálló problémáját. Sokatmondó, hogy Geshevet nem az alkalmatlansága miatt, hanem egy májusi [felszólalására](#) hivatkozva távolították el a pozíciójából, amikor a parlamenti képviselőket „politikai szemétnek” nevezte, akiket „ki kell söpörni” a Nemzetgyűlésből. Tehát Geshev leváltása semmiképpen nem értelmezhető a bolgár igazságszolgáltatás függetlenségének és reformjának győzelmeként, még akkor sem, ha a nemzetközi közösség most tévesen ezen a szemüvegen keresztül szemléli az eseményeket.

Geshev leváltása viszont korántsem jelenti azt, hogy nem okoz majd fejfájást a koalíciós kormánynak, de főként egykori szövetségésének, Boriszovnak. Geshev ugyanis rengeteg információval rendelkezik Boriszov korrupciós ügyeiről, amelyeket nem fél nyilvánosságra hozni, ez pedig éket verhet a koalíciós pártszövetségek közé, mely megingathatja a kormány stabilitását is. Emellett Geshev [megalakította](#) saját pártját, az Igazságot Bulgáriának pártot, amellyel a következő (és talán nem is olyan távoli) parlamenti választásokon indulni is kíván.

Az új Ukrajna-politika és szakítópróba Oroszországgal

Az ukrajnai orosz invázió kezdete óta Radev elnök minden lehetséges módon igyekezett ellehetetleníteni, hogy a Petkov-kormány, majd a kinevezett ideiglenes kormányok katonai segítséget nyújtsanak Ukrajnának, mindössze humanitárius segítségnyújtást engedélyezett. Az elnök oroszbarát álláspontja miatt tavaly nyáron és idén tavasszal is több ízben voltak tüntetések Szófiában Radevvel szemben, akit az orosz érdekek kiszolgálásával és egy stabil kormány megalakításának sabotálásával vádolnak.

Denkov atlantista kormánya az első perctől kezdve igyekezett átvenni az európai *mainstream* álláspontot, és Radev elnökkel szemben pozícionálta magát Ukrajna kérdésében. Todor Tagarev párton kívüli védelmi miniszter első nyilvános beszédében [kijelentette](#), hogy Bulgáriának „meg kell tennie mindent, ami szükséges, mind a saját védelmi képességeinek megerősítése érdekében, mind pedig azért, hogy segítséget nyújtson Ukrajnának, hogy az folytatni tudja a megkezdett ellentámadást, és fel tudja szabadítani területeit.” Tagarev nyilatkozatából kitűnik, hogy Bulgária ukránbarát álláspontja mögött nemcsak a szolidaritás, de személyes biztonsági érdekei is meghúzódnak. 2022 decemberében Radev elnök [elutasította](#) a szovjet típusú Sz-300-as légvédelmi rakétarendszerek megküldését Ukrajnának, noha a Biden-adminisztráció a fegyveradomány fejében 200 millió dollár értékben ígért modern amerikai légvédelmi rakétarendszereket Bulgáriának, amelyre egyébként nagy szüksége van a modernizációra szoruló bolgár hadseregnek.

Az új bolgár kormány pro-Ukrajna politikájának beteljesülése volt, amikor Denkov meghívta Szófiába Volodimir Zelenszkij ukrán elnököt, aki először tett látogatást Bulgáriába a háború kitörése óta. Július 6-án az ukrán elnök Szófiába repült, ahol Denkov miniszterelnökkel és Marija Gabriel külügyminiszterrel a Bulgária által nyújtott katonai támogatás részleteiről és a polgári célú nukleáris berendezések eladásáról [egyeztetett](#). Egy héttel Zelenszkij látogatása után [bejelentették](#), hogy Bulgária először¹ támogatja Ukrajnát nehéz katonai fegyverzettel, sőt a legnagyobb katonai segélycsomagot küldi Ukrajnának, mely 100 páncélozott járművet (főként gyalogsági hordozójárműveket) jelent. Bulgária a fegyveradománnyal nem csak újra az európai fősodorba emelkedik, de jó eséllyel sikerül megkötnie az USA-val az 1 milliárd dollár értékű megállapodást modern nyugati páncélozott járművek beszerzéséről.

Azzal a trenddel, hogy Szófia fokozza a Kijevnek szánt humanitárius és katonai támogatás intenzitását, a Denkov-kormány nemcsak Radev elnökkel, de Moszkvával is ütközőpályára állította magát. Ez azért is kényes téma, mert a bolgár társadalom is erősen megosztott az orosz-ukrán háború kérdésében. A European Council on Foreign Relations (ECFR) [közvéleménykutatása](#) szerint a 11 vizsgált országból Bulgáriában a legalacsonyabb az Ukrajna elleni orosz agresszió elítélése: a válaszadók mindössze 17 százaléka tartja Oroszországot ellenségnek, míg 62 százalék Bulgária szövetségesének tekinti Moszkvát. A kutatás jól mutatja, hogy a bolgár lakosság számottevő része szimpatizál Oroszországgal, ez pedig főként az orosz befolyás alatt álló médiumok, a dezinformáció, a manipulált közbeszéd, az ortodox egyház befolyása és a Kreml-barát elnök politikai retorikája miatt lehet így. A bolgár Nemzetgyűlésben jelenlevő radikális jobboldali oroszbarát pártok támogatottsága is azt mutatja, hogy a bolgár társadalomban erős,

1 Nem hivatalos információk szerint Bulgária a háború kitörése óta jelentős mennyiségű lőszerezellel támogatja Ukrajnát, azonban hivatalos információ semmilyen katonai támogatásról nem került nyilvánosságra eddig.

sőt egyre erősebb az igény erre a narratívára. Az Újjászületés párt tavaly őszi 10 százalékos támogatottsága idén tavaszra 16 százalékra duzzadt, azonban a populista pártok korlátoltsága miatt így sem valószínű, hogy ki tudna nőni a rétegpárt szerepéből, de ennek ellenére is képes megnehezíteni a koalíciós kormány dolgát szinte minden kérdésben (pl. euró bevezetéséről népszavazást kezdeményezne).

Annak ellenére, hogy az oroszbarát szélsőséges pártok támogatottsága növekszik, Radev elnök népszerűségi mutatói folyamatosan **csökkennek**. Ugyanakkor fontos hozzátenni, hogy a bolgár intézmények közül továbbra is az elnöki hivatal, vagyis Radev élvezi a legnagyobb bizalmat a társadalom részéről. Különösen nagyot esett Radev támogatottsága, amikor nyíltan ellenezte a Nyugat-barát koalíciós kormány megalakulását júniusban, sőt tüntetőlegesen az eskütétel előtt ki is vonult a parlamentből. Viszont ezzel szemben a Denkov-kormányba vetett bizalom is rendkívül alacsony, 2023 júniusában mindössze 20 százalékos volt, ami főként az elmúlt öt év instabil belpolitikai tapasztalatainak tudható be a választadók részéről.

Az orosz befolyás nemcsak a médiát és a közbeszédet, de az állami intézményrendszert is áthatja. A Denkov-kormány prioritásai közé tartozik a bolgár hírszerzés reformja, amely jelenleg teljes mértékben kiszolgáltatott Moszkvának. A kormány erőfeszítései azonban nem elegendőek az orosz szál megszakítására, hiszen a hírszerzés és a biztonsági szolgálatok mind Radev elnök igazgatása alá tartoznak, a Kreml-barát elnök pedig semmilyen átszervezést nem támogat. A körülmények tükrében Bulgária állandó nemzetbiztonsági kockázat mellett működteti államigazgatását, amely különösen érzékeny kérdés, hiszen Bulgária EU- és NATO-tagország is, mégis rendkívül kiszolgáltatott Moszkvának.

Bulgária zöld utat ad Észak-Macedónia EU-csatlakozásának?

Az új bolgár kormány az Észak-Macedóniával fennálló kétoldalú konfliktust is igyekszik a nemzetközi közösség elvárásainak megfelelően rendezni. Ugyan a Petkov-kormány idején már elkezdődött a közeledés a két ország részéről, a kormány megdöntése és az ideiglenes kormányok működése alatt Radev elnök kezelte a macedónkérdést is, aki kifejezetten ellenezte a szomszédos országgal fenntartott pozitív kapcsolatok kialakítását. Ugyanakkor az érdemek két oldala van, és Észak-Macedónia is sok esetben fokozta a két ország közötti feszültséget az elmúlt években, például a bolgár szervezetek névváltoztatási kötelezettségével, majd **betiltásával**, vagy Sztevo Pendarovszki észak-macedón elnök szúrós **megjegyzéseivel**, amelyeket Bulgáriának és Radev elnöknek címzett. A Denkov-kormány megalakulása után azonnal konstruktív álláspontot vett fel a kérdésben, és **egyértelművé tette**, hogy Bulgáriának nincsenek egyéb követeléseai Észak-Macedóniával szemben, mindössze a francia javaslatban megfogalmazott feltételek teljesítését kéri Szkopjétől. Szófia konstruktív hozzáállása jelenleg tehát adott, azonban a francia javaslat feltételei miatt kiobbant belpolitikai válság Észak-Macedóniában ellehetetleníti az alkotmánymódosítást, vagyis a bolgár kisebbség mint államalkotó nemzetiség beemelését az alkotmányba.

Viszont Denkov azt is **kijelentette**, hogy a francia javaslatban megfogalmazott feltételekből nem enged, tehát az Észak-Macedóniával való vitás kérdések rendezése elsősorban az alkotmánymódosításon múlik. Annak hiányában Bulgária nem oldja fel a 2020 óta fennálló vétőjét, mely szomszédja európai uniós integrációját blokkolja.

A konstruktív, kompromisszumképes bolgár attitűd azonban még a legideálisabb esetben is Marija Gabriel miniszterelnöki mandátumának lejártáig biztosított, tehát az atlantista nagykoalíciós kormány remélt fennmaradásáig. Fontos hozzátenni, hogy a bolgár kormány támogatása még ha biztosítottnak tűnik is, a társadalom rendkívül polarizált a kérdésben, és a mindenkor kormány mozgásterét nagymértékben befolyásolja a bolgár társadalom reakciója. Az Alpha Research tavalyi [felmérésében](#) a válaszadók 60,9 százaléka gondolta úgy, hogy Észak-Macedóniát fel kellene venni az EU-ba, ugyanakkor a válaszadók 69 százaléka szerint a tagság csak akkor támogatható, ha Észak-Macedónia a csatlakozás előtt valamennyi vitás kérdését rendezzi Bulgáriával.

A társadalom hozzáállásán túl azonban tény, hogy az elmúlt években – a rövid életű Petkov-kormány időszakát leszámítva – most a legalkalmasabb a politikai pillanat bolgár részről a macedónkérdés rendezésére. Jelenleg az atlantista kormány konstruktív álláspontot képvisel, és minden tekintetben igyekszik megfelelni az EU nyomásgyakorlásának, tehát vélhetően nem gördít újabb akadályt Észak-Macedónia csatlakozási tárgyalásainak megkezdéséhez – ugyanakkor valós (írásos) garanciát erre Bulgária nem adott. Innentől kezdve a labda Szkopje térfelén pattog, viszont a macedón belpolitikai válság tükrében az alkotmánymódosítás problémaköre elhúzódó folyamatnak látszik. Kétséges, hogy a jelenlegi szófiai kormány megéri-e a kérdés rendezését, és ha nem, akkor milyen álláspontot képvisel majd egy újabb bolgár kormány, vagy esetleg Radev elnök hozzáállásában történhet-e majd pálfordulás.

Bulgária újra az európai fősodorban – de vajon meddig tarthat a törékeny koalíció?

Az új bolgár kormány a nemzetközi várakozások szerint öt év után kísérletet tehet a bolgár politika stabilizációjára és az alkotmányos egyensúly visszaállítására. Bár a nagykoalíció létrejött, a kabinet megalakult és a parlamenti támogatottsága is várakozáson felüli a maga 55 százalékaival, a kormány egyáltalán nincs könnyű helyzetben. Komoly problémát jelent, hogy a személyügyi ellentétek túl mély törésvonalakat jelentenek a pártok között; Ivanov, a DB elnöke is [elismerte](#), hogy „túl sok választóvonal van a PP-DB és a GERB között, és ezek nem fognak eltűnni csak azért, mert létrejött a kabinet.” Ezen túl a PP-DB részéről a GERB-bel való közös kormányalakítás hosszú távon a választói bizalom elvesztésének komoly kockázatát hordozza magában, amely egy ilyen fiatal pártnál könnyen végzetes is lehet.

A személyes ellentéteken túl a kormány előtt álló kihívások és a politikai prioritások is számos nehézséget okoznak a koalíciónak. A Nyugat részéről üdvözlendő tény, hogy az atlantista kormány azonnal átvette az európai fősodor külpolitikai irányvonalát, és az Európai Bizottság által tett jogállamisággal kapcsolatos kritikákat is [igyekszik feloldani](#). A kormánypártok törekednek majd a korrupció elleni küzdelem intenzitásának növelésére – itt kényes kérdés Boriszov személye, de egyelőre együttműködő –, illetve az alkotmány módosítására annak érdekében, hogy visszanyessék az elnök túlhatalmát, különösen a titkosszolgálat és az igazságszolgáltatás terén. Módosítani kellene a választási rendszert is preventív céllal, hogy egy későbbi, erősen töredezett parlament ne okozzon újabb, elhúzódó belpolitikai válságot Bulgáriában. Viszont az

alkotmánymódosításhoz, illetve a választási törvény módosításához azok jogi természetéből (sarkalatos törvények) eredően kétharmados többség szükséges, tehát a nagykoalíció támogatása mellett a DPS valamennyi képviselőjének szavazatára is szükség van.

Az új kormány **ígéretet tett** az euró bevezetésére legkésőbb 2025-ig, amely a bolgár gazdaság helyzetét figyelembe véve meglehetősen kockázatos vállalás volt. A költségvetési hiány stabilizációja, illetve az infláció kiigazítása kulcsfontosságú lehet, de egy átfogó monetáris politikát érintő reform is szükséges a kijelölt cél eléréséhez, azonban ez egészen biztosan nem tud végbe menni 18 hónap alatt. Még az euróövezeti csatlakozásnál is merészebb célkitűzés volt a schengeni zónához való csatlakozás 2023 végéig. Ebben a turbulens geopolitikai helyzetben reálisan csekély esély mutatkozik Bulgária schengeni csatlakozására. Bár Denkov tárgyalásokat **kezdeményezett** a bolgár csatlakozással leginkább szkeptikus Ausztriával és Hollandiával, a bolgár-török határ jelentette problémák (vagyis a hírhedt ember-, fegyver- és kábítószer-csempészet) továbbra is súlyos hátráltatója Bulgária schengeni tagságának. Legutóbb éppen Ausztria **jelentett be**, hogy továbbra sem támogatja Bulgária és Románia felvételét Schengenbe az elért vívmányok (Europollal való együttműködés, technikai feltételek javítása stb.) ellenére sem. Mind az euróövezeti tagság, mind pedig a schengeni csatlakozás olyan felelőtlen ígérek voltak a kormány részéről, amelyek komolyan megrendíthetik a választók amúgy sem szilárd bizalmát a kormányban, ez pedig könnyen újra instabillá teheti a kormánykoalíció pártjai közötti dinamikát, felerősödhet a széthúzás, egymásra mutogatás a pártok között.

Lényegében az egyetlen összetartó erő a nagykoalícióban a közös ellenség, vagyis Radev elnök, aki szinte egészen biztosan hosszabb ideig marad majd hatalomban, mint a jelenlegi kormánykoalíció ebben a formában. Radev második elnöki ciklusa 2026-ban ér véget, a koalíciós kormány pedig a legoptimistább várakozások szerint is mindössze 18 hónapig (tehát 2024 végéig), Marija Gabriel miniszterelnöki mandátumának végéig tarthat ki majd. Ugyanakkor az őszi helyhatósági választások eredménye is feszültséget okozhat a pártok között, és nem zárható ki teljesen az a forgatókönyv sem, hogyha az egyik párt „túlnyeri” magát, akkor az önálló kormányalakítás reményében kiugrik a koalícióból. Ha ez nem történik meg, akkor a 18 hónap lejártával, vagyis a koalíció megállapodás szerinti felbomlása után az elért eredmények tükrében valóban stabilizálódhat a bolgár belpolitika – jelenleg erre mutatkozik kevesebb esély – és a parlamenti választásokon győztesen kikerülő párt(ok) képes(ek) lesz(nek) tartós kormányt alakítani. Vagy valószínűbb forgatókönyv szerint a nagykoalíció szétesése után újabb válságspirál kezdődhet a bolgár belpolitikában, amelynek egyedül az elnök lehet haszonélvezője. Éppen ezért rendkívül fontos, hogy a koalíciós kormány 18 hónapja alatt milyen reformokat és eredményeket sikerül felmutatnia a politikai vezetőknek, és különösen fontos, hogy képesek lesznek-e kétharmados parlamenti többséget kovácsolni Radev elnök autoriter hatalmának visszavágása és az alkotmányos egyensúly visszaállítása érdekében.

MKI ELEMZÉS

A Magyar Külügyi Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

© A Magyar Külügyi Intézet, 2023.

Szerző:

VIOLA CINTIA

Lektorálta:

NÉMETH FERENC

Nyelvi lektor: T-Kontakt Kft. | Tördelés: Lévárt Tamás

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Magyar Külügyi Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

ISSN 2063-9244

<https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.KE-2023.39>

Korábbi kiadványainkat megtekintheti az [Intézet](#) weboldalán.